

HÉZSÖ ISTVÁN VOLT EGYSZER EGY BALETT-KLUB

A Budapesti Balettbarátok Klubja történetéről

A tánc történeti hitelesség kedvéért el kell mondanunk, hogy nem a Budapesti Balettbarátok Klubja volt az első és egyetlen ilyen kör Magyarországon. Juhász Mária táncpedagógus az 1960-as évek végén alapított egy társaságot, akik a Hazafiás Népfrent Köröndnél lévő helyiségében tartották időnkénti összejöveteleiket. Az egyik e sorok írója is részt vett: Dr. Dienes Gedeon beszélgetett ekkor édesanyjával, Dr. Dienes Valériával. Elég nehezen tudtam követni a társalgást, mely telis-tele volt idegen kifejezésekkel és számomra ismeretlen nevekkel. De egy mondat különösen megmaradt bennem: „Nem mondjuk azt, hogy mozgásművészet, hiszen a gép mozog, az ember mozdul, tehát: mozdulatművészet” - utalva ezzel a magyar nyelv gazdagságára.

1969-ben alakult meg a mi klubunk, bár Mátrai Miklós, az ötletgazda és alapító mindig hangsúlyozta, hogy nem vagyunk klub, csak egy „kör”, tehát a hivatalos név: Budapesti Balettbarátok Köre. A New York Kávéházban alakultunk; azt hiszem, hogy még valami fotó is fent maradt erről az eseményről (az ülésen készült, az Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet Táncarchívumában őrzött felvétel illusztrálja a tanulmányt – a szerk.).

Engem Csemer Géza író, színházi ember hozott össze Mátraival, akit látásból már ismertem, hiszen ő is gyakran járt az akkori nevén még Hungária kávéházba, ott tartott angolórákat, mint az később kiderült. Az első beszélgetéseket egy olyan asztalnál tartottuk, ahonnan le lehetett látni a legendás „mélyvízbe”, az alsó szintre. Ott akkor éppen három író zsongzott szenvedélyesen: Zelk Zoltán, Csurka István és Konrád György egy asztalnál (akkor még...). Ez nekem nagyon tetszett. Mátrai bemutatkozott: nem sokat mondott magáról, csak annyit, hogy 1956-ban „disszidensként” került ki Angliába, ahol rendszeres látogatója volt a hajdani London Festival Ballet előadásainak. Ott ismerkedett meg egy angol barátjával, aki meghívta őt a társulat „grupi”-jának, állandó körének számító klubjába. Ezt azért fontos elmondanunk, mert Mátrai később gyakran hivatkozott balett-élményei mellett erre a rajongói körre. Arra pedig különösen büszke volt, hogy abban rendszeresen megjelent egy magyar – szintén disszidens – balerina, Miklósy Margit, aki az 1960-as évekre, immár Margot Miklosy néven, az egyik népszerűbb táncosnővé lett Angliában. Mátrai sokat mesélt arról is, hogy a balett milyen hihetetlen népszerű volt akkoriban az Egyesült Királyságban (több mint 200 balett-klub működött országszerte), s minden társulatnak volt saját rajongótábor.

Alakuló ülésünkön arról is lelkesen mesélt, hogy számos angol balett-klubnak – nem mindegyiknek – volt „produktív csoportja” is, ezek tagjai saját maguk is készítették balettokat és fel is léptek velük. Itt felnőtt emberekről beszélünk: hihetetlen elképzelni is, hogy ezek a tisztas angol alattvalók, komoly polgárok hosszú estéket töltöttek gyakorlással és, amennyire fizikumuk megengedte, betanulták egy-egy, soraikból előállt „koreográfus” testre szabott egyfelvonásos balettjét. Mátrai hangsúlyozta, hogy mi nem ebbe az irányba akarunk majd haladni. Célkitűzéseinkről, tőle magától idézve, következzen egy részlet az évente megjelenő és szétküldött manifesztumból: „Mi a klub célja? Egységbe tömöríteni a táncművészet rajongóit abból a célból, hogy értő közönsége legyünk a táncnak, gazdagabbá, maradandóbbá tegyük az előadások adta élményeket. Ennek lehetőségei és formái a klubprogramokon való részvétel, havonta egy vagy két alkalommal. Továbbá művészekkel való találkozások, előadások, filmvetítések, a táncélmények megvitatása, táncfotók kiállítása, szakmai főpróbák megtekintése, közös, külföldi utazások (1973 – Moszkva, 1974 – Várna), a különböző országok

hazai kultúrképviselőinek keretében az országok balettművészetének és népi táncművészetének megismerése, a *Terpszikhore* című klubkiadvány, a klub *Társadalmi Tánckönyvtára*, *Táncművészeti Húszpercek*, mint szakmai ismeretgyűjtés. Az elmúlt három klubév eseményei bizonyították, hogy tevékenységünk indokolt, hasznos és szükséges, mind a táncművészet rajongói, mind a táncművészet érdekében.”

Abban is egyetértünk, hogy az 1960-as évek második felétől egyre inkább fejlődő Budapesti Operabalett együttese mellett kell, hogy működjön egy ilyen jellegű „ballettomán”, azaz a balett iránt mélyen elkötelezett klub. Egy kicsit válaszolva is a Magyarországon egyre jobban gyarapodó és erősödő néptánc-mozgalomra, mi a balettre esküdtünk. Mátrai Miklós valahogy el tudta intézni, hogy az Akácfa utcai Jókai Művelődési Központ állandó jelleggel befogadjon bennünket. Havi rendszerességgel, vasárnap délelőttönként tartottuk találkozóinkat, később átálltunk a délutánra. Mindenkinek terjesztenie kellett az előbb idézett „rölapot”, tagsági toborzóként. Még klubtagsági igazolvánnyal is rendelkezünk, a tagdíj 40 forint volt egy évre, az egyszeri alkalomra szóló belépő pedig 8 forint. Mátrai jó kapcsolatokat ápolt a sajtóval, egy-egy rövidebb vagy hosszabb, működésünkről szóló hírt is sikerült elhelyeznie. Akikkel még „dobbantása” előtt együtt járt egyetemre, addigra már szerkesztőkké, rovatvezetőkké váltak különböző napi- és hetilapoknál. Sokszor megkapta Miklós, hogy „rölatok már többet írunk, mint az Operabalettről”. Egyszóval: Mátrai személyében – ahogy ma mondanánk –, egy „dörzsölt piarost” ismerhettünk meg. A tagság így dinamikusabban bővült hasonszórú tánckedvelőkkel, akiket a balett szeretete hozott közénk. Mátrai, aki a Rózsavölgyi Zenemű- és Könyvesboltban dolgozott akkoriban, munkahelyén is kifejtette propagandamunkáját. A boltba belépve, baloldalt rögtön ő fogadta a „gyanútlan vásárlóközönséget”. A boltba belépő külföldieket is kiváló angolsággal üdvözölte. Fellépése a régi típusú kereskedőszellemet idézte. A boltba számos táncos és koreográfus látogatott el rendszeresen: köztük volt Seregi László is, aki Mátraival egyszerűen csak Rózsavölgyi úrnak nevezte, s még a klubba is belépett. Számos táncos azonban nem volt ilyen barátságos, közülük sokan nem kifejezetten lelkesedtek értünk, de azt azért mindegyikük elvárta, hogy rá is sor kerüljön az úgynevezett élő interjúk sorában. A hagyománnyal, előtörténettel nem rendelkező szerveződés presztízsét nagyban növelte, hogy Harangozó Gyula elvállalta klubunk tiszteletbeli elnöki címét. Emlékszem, Miklós mesélte, hogy amikor felhívta őt, Harangozó azzal fogadta el a tisztséget, hogy „ha nem kell csinálni semmit: elvállalom”. Természetesen ő is eljött közénk, vele is készült egy hosszú élő interjú, aminek, ha jól tudom, a felvétele is fennmaradt. Harangozóval ekkor Dr. Körtvélyes Géza, a Magyar Táncművészek Szövetsége akkori elnöke beszélgetett. Hadd dicsekedjek vele, hogy Harangozó egyszer a lakására is meghívott bennünket, egy délutáni beszélgetésre – tele volt panasszal... A klub tiszteletbeli társelnöke Kodályné Péczely Sára lett.

Az alapító Mátrai mellett kialakult egyfajta vezetőségi tanács is: az első évtől kezdve megpróbáltunk neki segíteni, mert egyedül sok lett volna a feladat. A névsorból ki kell emelnünk Székely Ernőt, Sallai Lászlót, Königer Miklóst (akit én fertőztem meg a balett iránti rajongással) és Bokor Rolandot, aki kicsit később csapódott hozzánk. A vezetőség soraiban két hölgy is dolgozott: Boczkó Mari, aki a klub titkári feladatait vállalva segítette Mátraival, és a fotós Bolla Anna, aki szájával készített képeket eseményeinkről. Egy másik fotóművész, Mezey Béla is sokszor fotózta a rendezvényeket. Olyan tagokkal is büszkélkedhettünk, mint az akkor a pályája elején álló Sass Sylvia, aki énekesi hivatása mellett a balettnak is rajongó híve lett. Nem volt olyan összejövetelünk, melyre ne tudtunk volna egy-egy fontos filmet beszerezni: ez többnyire Miklós ügyességének volt köszönhető, ahogyan az is, hogy találjunk a vasárnapokra egy-egy vetítéshez értő szakembert, és segítőkész követségi munkatársat, aki a kópiát megszerzi nekünk. Egyedül a szovjet nagykövetség attaséja volt azonnal nyitott és boldogan kerített nekünk orosz balett-dokumentumfilmeket. Legalább hússzor vetítettük le a Maja Pliszceckaja-portréfilmet, az Ulanováról szólót viszont sajnos csak pár alkalomra kaptuk meg. A magyar sztárokról készült (tévé)filmeket a készítőik vagy odaadták, vagy nem – a legtöbbször nem. Amit megkaptunk, „becsszóra” vissza kellett adni és persze fizetni kellett értük, amit a tagsági díjakból nem volt könnyű kigazdálkodni, így Mátraival gyakran kellett a zsebébe nyúlania. Miklós egyszer az amerikai követségen is sikerrel járt és megszerezte a világhírű táncosról, Edward Villeláról készült portréfilmet. Ekkor láthattunk először Balanchine-balettet: az *Apollót*, a *Runbintokat*...

Lassan a „hivatal” is észrevett minket: hibánkul rótták fel, hogy miért csak balettel foglalkozunk, hol marad a néptánc? Maácz László, aki a Művelődési Minisztérium táncművészeti referense volt ekkor, többször is eljött hozzánk: nagy nehezen rávette Mátraival, hogy „igenis, tessék a néptánc prominenseit is meghívni”. E nőgatásnak köszönhető, hogy vendégül láthattuk Rábai Miklóst, Timár Sándort, Kricskovics Antalt, Novák Ferencet és másokat. De a magyar balett nagyjai is sorban eljöttek egy-egy élő interjúra, így Kun Zsuzsa, a Róna Viktor-Orosz Adél páros és mások. A klub programjában napirenden volt a fiatal, kezdő balett-művészek bemutatása is: Königer Miklós készített élő interjút például három pályakezdő táncossal: Csarnóy Katalinnal, Geszler Györggyel és Vámos Györggyel. Mátrai gyakran hangsúlyozta, hogy mi a közönség klubja vagyunk és azok is akarunk maradni. Az ország egyetlen klasszikus balettel táncoló társulatában elhanyagolták a közönség szakmai nevelését: 1950-től, mikor a *Diótörőt* bemutatták, a társulat tagjai és a nézők immár rendszeresen találkozhattak az igazi, hamisítatlan klasszikus balettel. Nézzünk szembe a ténnyel: addig a pesti társulat nem sok spicc-cipőt használt el...

A közönséget csak a nagyon jó előadások ragadják meg, azoktól válnak igazi „ballettománá”. Ha pedig Balassa Imre, az Opera hajdani nagy tudású (ma úgy határozódnánk meg) muzikológusa olyan igényes és információkban gazdag műsorfüzeteket írt volna, mint ma Gara Márk, az már jó alap lehetett

A Balettbartók Körének alakuló ülése a New York Kávéházban, 1969.
Balról: Königer Miklós, Hutya Albin, ismeretlen, Hézsó István, az asztalfőn Mátray Miklós elnök, jobbra Csémer Géza

A Balettbartók Körének tagjai születésnapjára köszöntésen tiszteletbeli elnöküknél, Harangozó Gyulánál, 1971.
Hézsó István (írásunk szerzője) és Harangozó Gyula

volna a közönség fejlesztésének, tudatosságának előmozdítására. A balett-közönséget mindenütt nevelik és nevelték a nyugaton: az ott keletkezett szakirodalom, a szakajó nálunk nem volt ismert és hozzáférhető. 1951-ben elindult a Táncművészet című folyóirat, és ez azért sokat változtatott a hazai balettművészet megítélésén, de a lap sajnos 1956 őszén megszűnt és húsz évig nem is indulhatott újra, számos okból. Az egyik jelentős, gátló tényező, aki hathatósan keresztbe tett az ügynek, pedig támogatóként kulcsszerepe lehetett volna, Barna Andrásné volt, a Művelődési Minisztérium Zenei Főosztályának nagyhatalmú vezetője. Maác László (az 1976-ban majd újrainduló Táncművészet leendő főszerkesztője) referensként is egyre jobban érezte a szakmai lap hiányát. Klubunk egy rendszeres kiadványon kezdett dolgozni, a Terpszichore című lapon, aminek Maác örült is és nem is. Ebben a lapban kezdtünk kritikákat írni – Maác talán ekkor gondolt arra először, hogy ezeket a sülvövényeket alkalmazni lehetne egy elinduló szaklapban.

Hogy milyen volt a Terpszichore, ez az előfutár balett-szamizdat? Három példánya forgott kézen a klubtagok között, de eljutott belőle az Operába, a Balettintézetbe és persze a minisztériumba is. Mátrai volt a „felelős szerkesztő” – de ne gondoljanak itt igazi nyomdai produktumra, ez csak egy gépelt, ám bekötött és beragasztott eredeti fotókkal (Bolla Anna képeivel) illusztrált klubkiadvány volt, amit Mátrai és én mutattunk be az egyik összejövetelünkön, utána vita következett, ahol kaptunk hideget-meleget, még egy kisebb botrány is lett belőle. Mátrait berendelték a minisztériumba egy kis „fejmosásra”, a haragos nemezis pedig nem volt más, mint Merényi Zsuzsa balettmesternő, pedagógus. A mesternő hosszas dörgedelmei a szerinte pimasz, szerintünk bátor hangnemnek szóltak. Különösen az egyik cikkel nem értett egyet: Königer Miklós *Taps és virág* című cikkét idézte, annak is azt a mondatát, hogy „jaj annak, aki nem becsüli a balettománok virágcsokrát”, a szerző ezzel arra utalt, hogy mi gyakran dobáltunk be virágcsokrokat tapsrendnél. „Ez az ember fenyeget minket?” – hangzott el a kérdés. A szidalom lényege az volt, hogy ez így nem mehet tovább, „ne írjunk rosszakat a balettről” mert akkor, „kevesebb pénzt kap a társulat”. Végül engedékenyebb hangnemre váltott és megkérdezte Mátraitól: „mondja, kik a balettománok? Mi évek óta figyeljük, de nem tudunk rájönni.” Miklós nem tudott hirtelen visszavágni, utána csak nekünk mondta elkeseredve: „akkor menjenek fel a harmadik emeletre, ott kell kezdeni a közönség megtalálását”. Mindennek dacára azért Merényi is eljött a klubba előadást tartani, sőt a férje, Lőrinc György, az akkori balett igazgató is, aki szintén nem nagyon örült a létezésünknek. Maác a viharos megbeszélés után majdhogynem bocsánatot kért Miklóstól az affér miatt: „igazán nem volt kedvem, de meg kellett csinálni” – mondta. De ítélkezett a lap felett Dr. Körtvélyes, a táncművészet akkori hivatalos pápája, a szövetség elnöke is, aki véleményét elmondta Maácznak, ő pedig nekünk: egyetlen ember cikkei nyerték el magas tetszését: Székely Ernő. A nevezetes három T, a támogatott, túrt, tiltott korabeli felosztásában mi talán a túrt kategóriájába soroltattunk, de annyira se vettek minket komolyan, hogy az orrunkra kössék az ítéletet.

Székely kiemelése kiváltott belőlünk némi sértettséget. „Értékelésünket” viharos szerkesztőségi értekezleten vitattuk meg. Néhányan közülünk már írhattak a Muzsika és a Táncművészeti Értesítő című folyóiratokba, ezt elsősorban Maác László jóindulatának köszönhetjük. Ha visszatekintünk a Klub 1969 és 1974 közötti programjaira és elolvassuk mondjuk az 1972-es toborzó manifesztumot, világossá válik, milyen széles mezőben gondolkodott Mátrai. A '72-es szövegben azzal dicsekedett, hogy abban az évben tizennégyen látogattunk el a Várnai Nemzetközi Balettversenyre, egy évvel később, a moszkvai versenyen ennél is többen – egész kis delegációval – képviseltettük magunkat.

Néhány tagunkról már szó esett korábban, de lássuk, kiket tudtunk még sorainkban? A szervezet politikája szerint bárki tag lehetett, aki befizette a tagsági díjat: az kivétel nélkül mindenkire, a vezetés tagjaira, haverokra, ismerősökre is vonatkozott. Nagy, moszkvai csoportunkhoz sokféle ember csatlakozott a tagok közül, idősebbek is. Jött a sokoldalú színházi ember, Dr. Tiszai Andor és felesége, aztán Décsi Gyula, lányával, Zsuzsával. Nem szívesen beszélek róla, ki volt Décsi: mi akkor nem tudtunk a múltjáról. Egykori hírhedt kommunista főember, Mindszenty bíboros és sok más, ártatlan elítélt ÁVH-s kínzója. . . Mátrai soha nem kérdezte meg senkitől: ki vagy, mi vagy?

Moszkvában, a Hotel Ukrajnában laktunk, kétágyas szobákban. Décsivel valahogy senki nem akart egy szobában lenni, még saját lánya sem. Mátrai jóvialisan „bevállalta” Décsi „bácsit”, de már az első reggelenél, majdnem sírva mesélte, hogy az öreg már fél 7-kor fent volt és őt sem hagyta aludni. A Szovjetunió dicsőségét zengte neki (azt hiszem, fiatalon évekig élt Moszkvában emigránsként), mesélt arról, hogy milyen kemény idők jártak akkoriban, hogy többek közt metrót kellett építeni: eufemisztikusan fogalmazott, nem mondta ki, hogy ellenkezés esetén a hírhedt Lux Szállóban találhatta volna magát a politikai rendőrség, a Cseka „vendégeként”, ha azt túléli, akkor pedig akár a Gulagon is. A másik emlegetett tagtárs, Dr. Tiszai szintén nagy baloldali hírében állt. Mi, pimaszul a háta mögött „vén marhának” neveztük. Ő egy időben a Magyar Királyi Operaház titkára volt, de miután rendszeresen részt vett az 1920–1930-as években avantgárd színházi és mozdulatművészeti előadások szervezésében, elvesztette állását. Évekig dolgozott a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban és cikkeket is írt, például a Németh Antal szerkesztésében, 1930-ban megjelent Színészeti Lexikonba is. Ő feleségével jött a „munkásparadicsomba”, s már a repülön elkezdtek a hangos veszekedést: a két hetet végig cirkusztolták, penetráns botrányt okozva utcán, metróban, sőt a Bolsoj Színházban is. Tiszai fellépőként is működött a klubban, számos művészt ő interjúolt meg, de tartott előadást is például Afrika táncairól, vagy *A vörös pipacs* című, 1927-es táncmű, az első szovjet balettdráma háttéréről, történetéről, amit régi lemezfelvételekkel, a jobb sorsra érdemes Reinhold Gliére műveivel illusztrált.

Tag volt Klárka is, Keveházi Gábor mamája, aki számos alkalommal hozott nekünk maga készítette süteményt. Nagyon jó humora volt, egyáltalán nem érezte velünk a korkülönbséget. Vidámságát, jó humorát olykor egészen éles helyzetekben is csillogtatta: moszkvai látogatásunk során persze megtekintettük a Lenin-mauzóleumot is, ahol a hosszú sorban állás alatt sem türtőztettük magunkat. A koporsót körbejárva, a kétméterenként, kivont karddal álló díszőrség sorfala előtt valahogy összeakadt a tekintetünk és alig tudtuk elkerülni, hogy kitörjön belőlünk a hangos hahotázás. Az egyik őr észrevett minket, én pedig már láttam is magamat a KGB főhadiszállásán, búcsúzva körmeimtől, mint imperialista ügynököt, aki nem tiszteli Lenin elvtárs emlékét.

Visszatérve a szakmához: moszkvai utunk során szinte ittuk magunkba az élményeket, a verseny produkcióit, az esti előadásokat: hatalmas élmény volt Maja Pliszeckaja *Anna Karenin*ja: a nagy balerina maga nem csupán a címszerepet táncolta, de a balett koreográfiáját is ő készítette. Pliszeckaja a verseny során gyakran feltűnt a nézőtérre is: tátott szájjal, irigykedve nézte mindenki, ahogy bevonul egy-egy Pierre Cardin által kifejezetten neki tervezett kosztüm-csodában. Mi is elegánsak voltunk – legalábbis azt hittük magunkról – gomblyukunkban virággal, akarva-akaratlanul magunkra vonva a figyelmet. Egy este nyílt a páholy ajtaja és belépett rajta Arnold Haskell, a XX. század egyik legnagyobb balett-propagátora, a nagy angol kritikus, akivel szerencsére a nyelvet ismerő Mátrai tudott beszélgetni. Kérdezte, kik vagyunk, honnan jöttünk és láthatóan nagyon örült neki, hogy Magyarországon is vannak a balettnak lelkes hívei.

Emlékezetes moszkvai utunk után álltam elő szerény javaslatommal Mátrainál: indítsunk egy kiadványt, Terpszichore címmel. Az ötlet tetszett neki, a cím nem. Maác gyorsan készen volt a diagnózissal, elnevezett minket „Terpszichopataknak”. A kiadványt kevéske dicséret, közöny és bőséges gyűlölködés fogadta. Az óvatos Mátraiban mindig volt egyfajta félelemből eredő szervilizmus a hatalom felé. A lapból bizonyos értelemben szamizdat lett, igaz, akkor fogalmunk sem volt erről a kifejezésről. Az volt a célunk, hogy a lehető legőszintébben írjunk az operai és más balett-produkcióról. Az Operába rengetegszer mentünk be jeggyel, s néha nélküle – egyszerűen belégtünk. Az előadásokat a „visszér-páholyból”, azaz a földszinti két lejáró egyikéből, állva néztük. Szünetekben fáradt lábainkat a nagy büfé mögötti dohányzó folyosó bársony kanapéin pihentettük. Szenvedélyesen, sokszor majdnem öltre menve vitatkoztuk, olykor ordítottunk egymással. Csak akkor hallgattunk el, ha arra sétált egy-egy „belta”. Géczy Éva balettművészre emlékszem, aki jóindulatú mosollyal, gyakran sétált el a „viharsarok” előtt, ahogy mi nevezük ezt a ficakot. Sok potenciális kritikát fecsegtünk el ott. Az úgynevezett szerkesztőségi órákon, amiket Boczkó Mariék lakásán tartottunk, még hangosabban, még szenvedélyesebben vitatkoztunk, válogatott minősítéseket egymás fejéhez vágva. De egyikünk-másikunk, Székely, Bokor, s még én is írhattunk már néha ide-oda, így a Táncművészeti Értesítőbe, a Muzsikába – ezekért az írásokért pedig már „felelni” kellett. A táncelmélet egyetlen diktátora, Dr. Körtvélyes rangsorolt minket: újabb ok az irigykedésre, féltékenykedésre.

A Klub programja – a Klub megnevezést idővel már Mátrai is elfogadta a Kör helyett –, a mából visszagondolva rá, igazán gazdag volt: vendégként a kor szinte összes hazai balett-táncosa a vendégünk volt. De a tagok által tartott előadások is nagyon hasznos gyorstalpalóknak bizonyultak: szó volt Fokin művészetéről, a Gyagilev-balettről. Ezeket az alkalmakat Körtvélyes vezette, utánuk vita következett, amelyek során tapasztalható volt, hogyan gyarapszik a tagság tudása, felkészültsége. Gyagilev halálának negyvenedik évfordulójára megemlékezést szerveztünk: erre Vujicsics Tihamér komponált egy Hommage á Gyagilev című rövid zeneművet, amit még a Magyar Rádió is műsorára tűzött. A hazai vendégek mellett néhány külföldi vendéget is fogadhattunk: köztük talán a legismertebb Olga Lepesinszkaja volt, a nagy szovjet-orosz balerina (ötszörös Sztálin-díjas, akit a fáma szerint gyengéd szálak fűztek egykor a diktátorhoz), azokban az években az Állami Balett Intézet vendégtánára. „Lepi” – ahogy egymás közt emlegettük – a cipőjét lerúgva maga illusztrálta a balettről tartott előadását. Járt nálunk Toni Lander és Hans Brenaa is, akik az Opera Dán Baletttestjére tanították be Budapesten Bournonville *Szilfidjét*.

Hosszan lehetne még értekezni sikerekről és kudarcokról, az ellenségeskedésről, meg nem értésről, amit tapasztalhattunk. Ha mérleget kell vonnom, úgy vélem: a közönségre csak jó hatással volt a Klub. Szakma és közönség azonban ahelyett, hogy örült volna, hogy egy ilyen kör létrejött, megszünté után csak csendben tudomásul vette hiányát. Most jobb vajon? Mi annak idején gyakran tízszer-hússzor is visszatapsoltuk az akkori magyar sztárokat. Ma már három tapsra hívás is sikernek számít, s valószínű, hogy a vasfüggöny pedig már rég berozsdásodott. . .